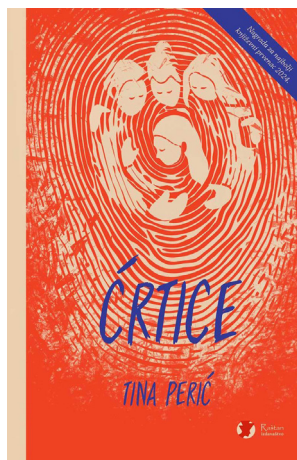

Бојан Кривокапић

„MIKLAVŽ PEČE PIŠKOTE”³

(Тина Перић: *Ћртице*, превела са словеначког Ана Ристовић, Раштан издаваштво, Београд, 2025)

Збирка кратке прозе наслова *Ћртице* представља дебитантску књигу Тине Перић и већ на формалном и тематском плану успоставља амбициозан књижевни оквир. Иако састављена од краћих прозних целина, књига функционише као роман: мозаичан, фрагментаран, али чврсто тематско-мотивски повезан.

У средишту романа је прича о одрастању у преломним тренуцима распада Југославије, исприповедана из перспективе јунакиње која историјске ломове не посматра ретроспективно и споља, већ их непосредно проживљава кроз породичне односе, тело и свакодневицу.

Приповедачица Миа одраста у Љубљани, у блоковском насељу које су његови становници иронично називали Мала Босна. Са њом живе мајка Хелена, трговкиња, отац Миле (Милан), кувар у ЈНА, и знатно старија сестра Катарина. У почетку, то урбано микроокружење делује као простор релативно подношљивог суживота, у којем су разлике међу становницима видљиве, али још увек не и пресудно политички означене. Прелом настаје током Десетодневног рата за Словенију, када се одговорност за напад на словеначку сувереност у том микропростору све отвореније и агресивније пројектује на „ужњаке”, чиме се дотадашњи суседски односи неповратно мењају.

Средишњи мотив романа је прича о искуству тзв. избрисаних – људи који су административном одлуком почетком деведесетих остали без правног статуса, често и без елементарних права, иако су у Словенији живели годинама или деценијама. Мијин отац је један од њих. Иако је одбио да учествује у рату, на њега се лепи предрасуда да су „сви Срби кољачи”, а породица бива трајно обележена као друштвено сумњива. Упркос виšekратним молбама за држављанство, он остаје без докумената, запослења и могућности здравствене заштите, претворен у државног непријатеља без формалног идентитета.

Роман уверљиво показује да брисање никада није индивидуални чин. Оно се прелива на читаву породицу, мења њену унутрашњу динамику и прерасподељује страх, одговорност и немоћ. Посебно је важно што ауторка јасно осветљава родну димензију бирократског насиља: терет невидљивог рада преживљавања, преговарања са институцијама и одржавања привида нормалности у највећој мери пада на жене.

³ Фраза „Miklavž peče piškote” (Миклавж пече кекс) користи се за новембарски или децембарски залазак сунца када је небо наранџасто-љубичасте боје и подсећа на ватру у пећи. У Словенији је обичај да деца на празник овог свеца, шестог децембра, ујутру на поклон добијају слаткише, кексиће и бомбоне, па се каже да им је то донео Миклавж (Свети Никола).

Хелена је фигура исцрпљујуће издржљивости – њена снага није херојска ни спектакуларна, већ тиха, свакодневна и систематски потцењена. Превентивно скривање породице у викендици код Мурске Соботе, стална брига за мужа и децу, као и сналажење у условима правне невидљивости, приказани су без патетике, али са јасном политичком свешћу.

Мијина приповедна перспектива једна је од највећих вредности романа. Иако пратимо њено одрастање, њен глас ни у једном тренутку није инфантилизован. Реч је о младој, али рефлексивној и емоционално зрелој особи, која постепено разоткрива механизме моћи и искључења. Брисање се у њеном искуству не појављује као један драматичан догађај са јасним узроком и последицом, већ као трајно стање несигурности: низ забрана, административних препрека, тишина и неизговорених страхова. Миа учи да чита свет између редова – кроз родитељске шапате, очеву фрустрацију и повлачење, мајчине стратегије сналажења – и управо из тог простога настаје њен ненаметљиво политичан, али изузетно прецизан глас.

Отац, непоправљиви југоносталгичар, полако се повлачи из друштвеног живота; Мији се чини да је све мање присутан у њеном животу, што разуме тек много касније. То касно разумевање прераста у њену артикулисану солидарност са данашњим мигрантским таласима и залагање за једнако поступање, без обзира на националну или другу припадност.

Формално, *Ђрџице* почивају на фрагменту као свесном естетском и политичком избору. Мозаичка структура – састављена од кратких поглавља, вињета и призора – одговара теми административно прекинутог континуитета живота. Живот избрисаних не може се испричати као линеарна, заокружена прича, јер је и сам наратив њиховог постојања насилно пресечен. Тиме се роман супротставља тотализујућим државним и националним наративима историје, који теже затварању, јасноћи и коначном „решењу”.

Језик романа додатно појачава његову уверљивост. Прецизан и лишен патетике, готово депоетизиран, он изражава читав спектар емоција – од страха, преко беса и разочарања, до ироније и немоћи. Језичка мешавина, у којој осетимо да словеначки није чист стандардни, већ језик средине и ситуације, прошаран србизмима, кроатизмима, прожет сленгом, не делује као стилска егзотика, већ као природан израз свакодневице и унутрашњих стања ликова. Чак и када се у књижевни словеначки увлаче само поједине такве речи, оне причи дају додатни „шмек” и готово нас смештају у блоковски стан са тамним намештајем, тапетама натопљеним димом цигарета и уоквиреном Титовом сликом, која у тешким временима Мијином избрисаном оцу и даље улива наду у некадашњи вредносни систем.

Феминистичка димензија романа развија се ненаметљиво, али доследно. Тина Перић не нуди декларативни феминизам, већ га гради кроз искуства женских тела и живота у условима политичке и економске несигурности. Тело у роману није метафора, већ место контроле, срама, побуне и отпора. Мијино промишљање телесности, сексуалности и аутономије део је ширег процеса формирања субјекта који одбија да прихвати наметнуте хијерархије моћи као природне и неупитне.

Политички домет *Ђрџица* превазилази конкретан случај избрисаних у Словенији. Роман се бави положајем другог и другачијег у друштву које се конституише

кроз искључивање, али и начинима на које се администрација, закон и формулари представљају као неутрални, иако производе дубоко личне и деструктивне последице. Насиље које ауторка приказује ретко је спектакуларно; оно се одвија кроз чекање, одбијање, одлагање и ћутање.

У том смислу, могућност отпора не јавља се као велики револуционарни гест, већ као низ малих, свакодневних одлука: инсистирање на сећању, на именовању неправде, на одбијању наметнутог осећаја кривице. Сам чин приповедања постаје политички чин – покушај да се искуство које је систем желео да избрише сачува и артикулише.

Брђице су објављене 2025. године у преводу Ане Ристовић, у издању Раштан издаваштва из Београда. Роман је годину дана раније у Словенији препознат као изузетан дебитантски текст: Тина Перић је за ову књигу добила плакету за најбољи првенац на Словеначком сајму књига 2024. године, а исте године била је номинована и за Награду „Кресник“ за роман године. Ова рецепција потврђује књижевну, али и друштвену релевантност дела.

Посматране у ширем контексту постјугословенске књижевне сцене, *Брђице* заузимају важно место управо зато што (уз прозу Горана Војновића) отварају још једну, дуго маргинализовану зону колективног искуства распада социјалистичке Југославије – отварају „словеначку страну приче“. Док је велики део постјугословенске прозе био усмерен на ратне трауме, националне наративе и директно насиље, Тина Перић проговара о спором, административном и структурном насиљу које је деловало у „миру“, унутар нових држава. Превод романа са словеначког језика на српски има стога вишеструки значај: он не само да омогућава регионалну видљивост једног важног текста, већ и симболички враћа у заједнички културни простор причу која је настала на његовим пукотинама. *Брђице* показују да постјугословенска књижевност и даље функционише као место дописивања мозаика траума – не ради њиховог изједначавања, већ ради сложенијег разумевања наслеђа распада, у којем су многи облици страдања остали без језика, жанра и јавног признања.

Овај роман се може читати и као снажан допринос култури сећања. *Брђице* се опиру институционалном забору и редукцији прошлости на званичне наративе, инсистирајући на личним, фрагментарним и често противречним сећањима. Књижевност се овде појављује као простор у којем се памћење не дисциплинује, већ проблематизује: она не нуди утешне реконструкције прошлости, већ чува њене пукотине, нелагоде и неразрешености. Ауторка показује да је управо таква књижевност кључна за разумевање колективних траума – не као завршених поглавља, већ као процеса који и даље обликују садашњост.

Снага романа *Брђице* лежи у његовој мери и јасноћи: у способности да се говори о тешким темама без морализовања, да се политичко не сведе на памфлет, а интимно не претвори у исповест. Реч је о другачијем, феминистички и политички промишљеном првенцу, мозаику, који показује како књижевност може постати простор артикулације онога што је систематски потискивано – и како се у фрагментима, гласовима и телима може сачувати оно што је покушано да буде избрисано.

На самом крају романа наилазимо на слику: Миа, изашавши из фризерског салона, на небу угледа Миклавжа који почиње да пече кекс.